

بررسی اثرات گردشگری در روستاهای هدف گردشگری منطقه هدف گردشگری (مطالعه موردی: روستای کردشت)

مهديه طاهوني^۱

^۱ دانشجوی دکترای رشته جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

نویسنده مسئول:

مهديه طاهوني

مجله علمی پژوهش در علوم انسانی و مطالعات اجتماعی (سال ششم)
شماره ۲۲ / زمستان ۱۳۹۹ / ص ۷۱-۸۰

چکیده

گردشگری همواره دربردارنده تأثیرات اقتصادی و اجتماعی و زیست محیطی است. بدین دلیل، سیاست توسعه پایدار گردشگری، امروزه رویکردی عمومی است که دولت‌ها به آن توجه کرده‌اند تا گردشگری از لحاظ بوم‌شناختی در بلندمدت مقبول افتد و از لحاظ مالی خودکفا، و از دیدگاه‌های اجتماعی و اخلاقی نیز برای جوامع محلی مفید و نویدبخش باشد. بنابراین، گردشگری باید بخشی از محیط‌های طبیعی و فرهنگی و انسانی باشد تا تعادل بین آن‌ها را حفظ کند در این مقاله اثرات گردشگری در روستاهای هدف گردشگری منطقه هدف گردشگری (مطالعه موردی: روستای کردشت) بررسی و ارائه می‌گردد تا ضمن منافع حاصل از آن، بتوان تأثیرات منفی آن را به حداقل کاهش داد. پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی، به لحاظ هدف، کاربردی و در ارتباط با روش گردآوری اطلاعات از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. و برای بررسی نقاط ضعف و قوت، فرصت‌ها و تهدیدهای روستای کردشت مدل SWOT به کار گرفته شده است.

واژه های کلیدی: گردشگری، بوم‌شناختی، روستای کردشت، مدل SWOT

مقدمه

امروزه وجود پتانسیل‌های عظیم تاریخی و حتی طبیعی در ایران، این کشور را به یکی از جذاب‌ترین مناطق گردشگری دنیا بدل نموده است. ولیکن با توجه به مشکلات موجود نظیر پندارهای غلط برخی گردشگران خارجی درباره‌ی ایران، برخی مشکلات دست‌وپا گیر اداری در سیر ورود گردشگر و غیره باعث گردیده است تا از یکسو این مشکلات بر کمیت و کیفیت صنعت گردشگری تأثیر سوء داشته باشد و از سوی دیگر امر گردشگری در کشور آن‌طور که شایسته است جدی تلقی نگردد.

لذا جهت پیشرفت در این زمینه، به‌خصوص در بخش منابع طبیعی صنعت گردشگری ایران باید: «به شیوه‌ای منسجم، کنترل‌شده و پایدار بر مبنای برنامه‌ریزی مؤثر، توسعه‌یافته و اداره گردد. به این ترتیب توریسم منافع قابل‌ملاحظه‌ی اقتصادی را بدون ایجاد مشکلات جدی اجتماعی و زیست‌محیطی برای ایران در پی خواهد داشت و علاوه بر این، منافع توریسم برای استفاده آتی حفظ می‌گردد.» اشکال مختلف گردشگری، توریسم طبیعی یا گردش در طبیعت است که در حقیقت، توریسمی بر پایه‌ی پایداری محیط‌زیست با تمرکز اولیه بر تجربه‌ی محیط‌های طبیعی که عامل ترویج فرهنگ و محیط‌زیست است می‌باشد. و امروزه در صنعت گردشگری از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و در میان گونه‌های گردشگری از روند رو به رشدی برخوردار می‌باشد. امروزه اکثر نهادهای متولی صنعت گردشگری در کشورهای مختلف و سراسر دنیا به امر گردشگری در طبیعت و در ورای آن به لزوم حفظ محیط‌زیست بیش از هر زمان دیگر اذعان دارند. بنابراین در حال حاضر جهت بهره‌برداری مناسب از طبیعت و حفظ آن راهبرد مناسبی پیشنهاد شده و در برخی کشورهای جهان هم آن را در بوت‌های آزمایش قرار داده‌اند، «اکو توریسم» می‌باشد، که در حقیقت به معنای توریسم بر مبنای مسئولیت‌پذیری می‌باشد.

امروزه جهت رسیدن به توسعه‌ی پایدار در صنعت گردشگری نیاز وافر به برنامه‌ریزی‌های بنیادین برای توسعه و مدیریت صنعت گردشگری احساس می‌شود. یکی از اهداف مهم در سیاست‌گذاری برای توسعه‌ی پایدار نگرش به محیط‌زیست و تلاش برای حفظ آن می‌باشد. حال با توجه به تعاریف ذکر شده می‌توان با قاطعیت عنوان نمود، اکو توریسم رابطه‌ی مستقیمی با اصول حاکم بر گردشگری بر مبنای توسعه‌ی پایدار به‌خصوص در مبحث حفاظت محیط‌زیست دارد، به گونه‌ای که اکو توریسم را می‌توان بخشی از توریسم دانست که می‌توان اصول پایداری را در تمامی بخش‌های آن بر مبنای مسئولیت‌پذیری ایجاد نمود. که درنهایت، توریسم مسئولیت‌پذیر باهدف احیا و نگهداری منابع به گونه‌ای که موجب تخریب آن برای نسل‌های آینده نباشد منجر به توریسم پایدار خواهد شد در اینجا نکته مهمی را نباید از نظر دور داشت و آن اینکه بحث مسئولیت‌پذیری اکو توریسم به تنهایی شامل طبیعت نمی‌گردد بلکه آن را می‌توان به سایر بخش‌های گردشگری نیز تسری داد و این مسئولیت‌پذیری همراه با آموزش صحیح می‌تواند شامل بخش‌های فرهنگی و تاریخی نیز باشد

بنابراین چنین می‌توان عنوان نمود، که اکو توریسم در حقیقت تمامی گونه‌های توریسم بر پایه طبیعت را شامل می‌شود و به دنبال آن می‌باشد که تأثیرات منفی گردشگری را بر محیط فرهنگی، اجتماعی و به‌خصوص طبیعی را کم کرده و نوعی منفعت اقتصادی برای جوامع میزبان و افراد بومی حاصل نماید و در حقیقت با ایجاد آگاهی متقابل بین گردشگر و افراد بومی نوعی تعامل فرهنگی میان جوامع مختلف ایجاد می‌نماید و گردشگرانی را تربیت می‌نماید که به درک بهتری از جهان پیشروی خود نایل می‌شوند و در کنار لذت حاصل از سفر به میزبانان فرهنگی به صورت غیرمستقیم تبدیل می‌شوند و این آن چیزی است که تمدن بشری به‌خصوص در قرن ۲۱ بیش از هر چیز برای پیشرفت تمدن خود بر پایه‌ی انسانیت به آن نیازمند است.

در این رابطه مطالعاتی صورت گرفته است ازجمله:

- ازین مرزوکي ۱ (۲۰۱۲) در "بررسی ادراکات ساکنان محلی نسبت به تأثیرات توسعه‌ی اقتصادی گردشگری در پوکت" چهار عامل را از ۱۸ متغیر استخراج کرده است، یعنی: ۱. مزایای اقتصادی، ۲. هزینه‌های بالای زندگی، ۳. هزینه‌های اقتصادی و ۴. پشتیبانی از اقتصاد محلی. به این نتیجه رسیده است که توسعه گردشگری در پوکت مزایای بیشتری نسبت به هزینه‌های ساکنان دارد.

- لن فنت ۲ (۱۹۸۰) و مورفی ۳ (۱۹۸۵) ادعا می‌کنند که توسعه گردشگری در مناطق روستایی بیشتر از سایر مناطق شهری تأثیر می‌گذارد و در نتیجه تأثیرات بیشتری بر روی ساکنان محلی دارد. بر اساس این استدلال که جوامع روستایی بسیار شکننده هستند، رشد گردشگری به سرعت می‌تواند جوامع محلی را در مقصد مورد توجه قرار دهد. توجه به ادراکات محلی در هر جامعه در درجه‌های مختلف همچنین توجه به تعامل ساکنان محلی با صنعت. ازجمله عوامل تأثیرگذار است.

- تیموری و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای تحت عنوان "واکاوی و تحلیل عوامل مؤثر بر گردشگری شهر تبریز از منظر گردشگران داخلی" به این نتیجه رسیده‌اند که اولین عامل در رونق و یا عدم رونق گردشگری شهر تبریز در ارتباط با تبلیغات و یا عدم تبلیغات

جاذبه‌های گردشگری شهر تبریز، مسائل فرهنگی-اجتماعی از جمله زبان و سبک متفاوت زندگی در شهر تبریز، کیفیت خدمات و مهمان‌نوازی جامعه میزبان، تأثیر زیادی را در ارتقا و رونق گردشگری شهر تبریز دارد.

- کرمی و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای تحت عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر گردشگری مکان‌های تاریخی شهری با استفاده از مدل راهبردی SWOT نمونه موردی: بازار تاریخی کلانشهر تبریز" به شناسایی نقاط قوت و ضعف داخلی فرصت‌ها و تهدیدهای خارج از محیط این مکان تاریخی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بازار تاریخی تبریز به لحاظ جذب گردشگر در وضعیت متوسط قرار دارد، به‌طوری‌که می‌توان کارکرد گردشگری بازار تبریز را به سطح عالی ارتقاء داد.

بدری و همکاران (۱۳۸۸) در مقاله اثرات گردشگری بر نواحی روستایی به این نتیجه رسیده‌اند هرچند گردشگری اثرات مثبتی داشته است اما اثرات منفی از قبیل افزایش قیمت کالا و خدمات در فصل گردشگری، بالا رفتن قیمت زمین، در کل افزایش هزینه‌های زندگی را در پی داشته است.

بدین ترتیب پرسش اصلی پژوهش عبارت است از:

۱) گردشگری در روستای کردشت چه تأثیراتی گذاشته است؟

مبانی نظری

((مجموعه فعالیت‌های فرد یا افرادی که به مکانی غیر از مکان عادی زندگی خود مسافرت و حداقل یک‌شب و حداکثر یک سال در آنجا اقامت می‌کنند و هدف از مسافرت آنان نیز گذراندن اوقات فراغت است. البته اهدافی نظیر اشتغال و کسب درآمد شامل آن نمی‌شود.)) بر این اساس کسانی که شامل این تعریف می‌شوند نیز گردشگر نامیده می‌شوند (حیدری چیا، ۱۳۸۹: ۲۲) گردشگری در دنیای امروز، به یکی از منابع مهم درآمدزایی و درعین‌حال از عوامل مؤثر در ادلات فرهنگی بین کشورها تبدیل شده است (Enabestani and Vesal, 2016:131). در مسافرت و جابه‌جایی تاریخی به اندازه تاریخ زندگی انسان دارد؛ اما گردشگری نوین با انقلاب صنعتی در قرن ۱۳ پدید آمد و مدت مدیدی ویژه‌نخبگان و اشراف بود. با توسعه صنعتی و تصویب قوانین اجتماعی مانند قانون استفاده از مرخصی با حقوق، گردشگری به‌عنوان پدیده‌ای عام برای همه مردم شناخته شد و پس از جنگ جهانی دوم رشد چشمگیری پیدا کرد و تمامی بخش‌های اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و محیطی را تحت تأثیر خود قرارداد. به‌طوری‌که هولدون گردشگری را فعالیتی اجتماعی می‌داند که شامل رفتار انسانی، استفاده از منابع، تعامل با دیگران، اقتصاد و محیط است. امروزه گردشگری به‌عنوان یکی از پیشروترین فعالیت‌های در حال رشد دنیا و ابزاری برای افزایش درآمد ملی کشورها محسوب می‌شود. (استعلاجی، ۱۳۹۰: ۱۳۰). این صنعت یکی از رشد یافته‌ترین صنایع نیمه قرن بیستم می‌باشد و اغلب به‌عنوان کلید یا رمز رشد اقتصادی، چه در کشورهای توسعه‌یافته و چه در کشورهای درحال توسعه به کار گرفته می‌شود (ضرابی، ۱۳۹۰: ۳۸)

بسیاری از کشورها، گردشگری را به‌عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال، رشد بخش خصوصی و توسعه زیرساخت‌ها می‌دانند. اگرچه در مناطق مختلف، شرایط متفاوت است ولی گردشگری همواره عامل مهمی برای توسعه اقتصادی به حساب می‌آید. (Lepp, 2007: 887) به‌طوری‌که فعالیت گردشگری، اگر به‌طور مطلوب برنامه‌ریزی شده باشد، می‌تواند ضمن حفاظت و مدیریت بهینه طبیعت، منافع‌های اضافی برای جوامع بومی و اقتصاد محلی به همراه داشته باشد. (Teymori et al, 2019: 34) در این شرایط اگر مقوله گردشگری را به‌عنوان یکی از محورهای اصلی توسعه ایران قرار دهیم، از توجیه منطقی برخوردار است. کشور ایران با داشتن پیشینه تاریخی و طبیعی غنی، از نظر تنوع طبیعی و آب‌وهوایی جز پنج کشور برتر جهان و از نظر جاذبه‌ها و منابع تاریخی و فرهنگی، دارای رتبه دهم در بین کشورهای دنیا می‌باشد. (Unwto, 2018) و توانسته است گردشگری را در چهارچوب طرح‌های آمایشی و کالبدی، اعم از ملی، منطقه‌ای و محلی به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارها و مؤلفه‌های مهم توسعه و محرومیت‌زدایی بپذیرد؛ و در راستای شکل‌دهی به ساختار و بازار گردشگری و توسعه آن، گام بردارد. این جاذبه‌ها و منابع گردشگری، همه‌ساله میلیون‌ها گردشگر را ترغیب به سفر و بازدید می‌نماید. هرچند به علت نبود مدیریت و برنامه‌ریزی مناسب، عوامل دخیل سیاسی و اقتصادی و نیز تبلیغات منفی علیه ایران، امر گردشگری در ایران دارای مشکلات و چالش‌های فراوانی است، اما همین اندک جریان‌ات گردشگری توانسته است در بیشتر نقاط گردشگر پذیر ایران تأثیرگذار باشد.

گردشگری می‌تواند به‌عنوان شکلی بااهمیت از فعالیت‌های انسانی اثرات قابل‌توجهی داشته باشد. این اثرات در منطقه مقصد جایی که گردشگران با محیط محلی، اقتصاد، فرهنگ و جامعه تعامل دارند بسیار مشهود است. از این‌رو می‌توان به‌طور مرسوم اثرات گردشگری را با عناوین اثرات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی موردبررسی قرارداد. (Oh, c, o, 2004: 65) نظریات موجود در مورد اثرات گردشگری را می‌توان به چهار بخش تقسیم کرد:

- اثرات اقتصادی: ایجاد درآمد، ایجاد فرصت‌های شغلی، استفاده از درآمد گردشگری برای توسعه بخش‌هایی نظیر کشاورزی و توسعه زیرساخت‌ها.
 - اثرات فرهنگی: تشویق تعامل فرهنگی و اجتماعی میان گروه‌های مختلف مردم یک کشور به منظور ایجاد وفاق اجتماعی، معرفی کشور و فرهنگ‌ها، هنرها، آداب و سنن بومی و محیطی و نیز پیشرفت‌های اجتماعی - اقتصادی آن به مردم سایر کشورها و به منظور کسب اهمیت بین‌المللی.
 - اثرات اجتماعی: فراهم آوردن فرصت‌هایی برای گذران اوقات فراغت مردم، ایجاد امکانات تفریحی و آموزشی برای گردشگران به منظور دریافت شناخت از پیشرفت‌های اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی مناطق و تحکیم وحدت ملی.
 - اثرات زیست‌محیطی: کمک به دستیابی به اهداف برنامه‌ها و حفاظت محیطی که منابع دیگر برای آن‌ها وجود ندارد.
- زاهدی، ۱۳۸۵: ۴۶)

امروزه گردشگری به‌ویژه گردشگری شهری فراتر از یک صنعت به‌مثابه پدیده پویای جهانی و اجتماعی است که پیچیدگی‌های خاص خود را دارد و به یکی از بزرگ‌ترین بخش‌های اقتصادی جهان تبدیل شده است. چنانچه اهمیت و عظمت گردشگری به ایجاد فرصت‌های شغلی و درآمد محدود نمی‌گردد. در صورت برنامه‌ریزی و توسعه از پیش‌اندیشه شده، گردشگری قادر است منافع مستقیم و غیرمستقیم اقتصادی، اجتماعی و محیطی را ایجاد و سهم قابل‌توجهی را در توسعه ملی ایفا نماید. به دلیل امتیازات فوق است که کشورهای مختلف به رقابت و تلاش هرچه بیشتر در توسعه گردشگری و جذب گردشگر در راستای توسعه پایدار گردشگری اهتمام می‌ورزند. (معصومی، ۱۳۸۵: ۱۵).

روش پژوهش

در مطالعه حاضر، روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف نهایی، از نوع کاربردی است. داده‌ها و اطلاعات موردنیاز به دو صورت اسنادی و میدانی گردآوری شده است، لیکن اساس مطالعه مبتنی بر مطالعات میدانی (مشاهده مستقیم و تکمیل پرسش‌نامه) است. شیوه نمونه‌گیری برای دسترسی به نمونه‌های مورد مطالعه، نمونه‌گیری تصادفی است. پس از انجام مطالعات میدانی، برای تجزیه و تحلیل اطلاعات، از مدل SWOT استفاده شده است.

شناخت محدوده مورد مطالعه

استان آذربایجان شرقی طبق آخرین تقسیمات کشوری از ۱۹ شهرستان، ۴۲ بخش، ۵۸ شهر و ۱۴۱ دهستان تشکیل شده است. پیش از سال ۱۳۷۲ خورشیدی استان آذربایجان غربی نیز جزء محدوده قانونی آذربایجان شرقی محسوب می‌شد که در این سال با عنوان استان آذربایجان غربی از آذربایجان شرقی مستقل شد.

شهرستان جلفا مطابق آخرین تقسیم‌بندی سیاسی کشور دارای دو بخش به نامهای مرکزی و سیه‌رود می‌باشد. بخش مرکزی از سه دهستان به نامهای دهستان شجاع، ارسی و داران تشکیل شده است و بخش سیه‌رود نیز شامل دهستان‌های دیزمار غربی و توجه مهر می‌گردد.

به لحاظ تقسیمات سیاسی، روستای کردشت در دهستان نوجه مهر در بخش سیه رود شهرستان جلفا قرار دارد. مختصات جغرافیایی کردشت عبارت است از: ۴۶ درجه و ۱۵ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه و ۵۲ دقیقه عرض شمالی. نقشه شماره (۱-۱) موقعیت جغرافیای منطقه را نشان می‌دهد.

جدول شماره (۱): موقعیت سیاسی کردشت بر اساس تقسیمات سیاسی استان

روستا	دهستان	بخش	شهرستان	استان
کردشت	نوجه مهر	سیه‌رود	جلفا	آذربایجان شرقی

مأخذ: آمارنامه سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵

توپوگرافی و ناهمواری در این بخش از کشور به‌گونه‌ای ساختاریافته که ورودی منطقه قفقاز جنوبی دالانی است که در دشت گلرغ و ناحیه جلفا پدید آمده و منطقه تنگه‌ای استراتژیک و منحصربه‌فردی را شکل می‌دهد که همه جریان‌ها برای دستیابی به آن سوی رودخانه ارس به این تنگه هدایت می‌شود. در نتیجه تنگه استراتژیک جلفا، محوری مهم برای ترانزیت و حمل‌ونقل کالا و مسافر برای کشور و استان آذربایجان شرقی جهت ارتباط با کشورهای مرزی است. به همین سبب است که به‌رغم وجود موانع جدی بر سر راه ارتباط از آذربایجان به قفقاز در اثر اختلافات ارمنستان و آذربایجان - نخجوان، در طرح‌های ملی و منطقه‌ای، گزینه‌ای برای گمرک مرزی جلفا تاکنون یافت

نشده است. عوامل توپوگرافی و ناهمواری زمین مزیت‌های زیادی برای محور جلفا جهت ارتباطات ترانزیتی پدید آورده است. محور مذکور نقطه قوت بالایی برای طرح‌های گردشگری فراملی فراهم می‌کند.

توپوگرافی خاص منطقه باعث شد تا جلفا و منطقه آزاد ارس در بهترین نقطه جغرافیایی در شمال غربی کشور برای دسترسی به قفقاز جنوبی واقع شده و از گذشته‌های دور تا امروز مسیر اصلی تجارت، حمل‌ونقل و مسافرت به قفقاز جنوبی محسوب گردد. این گفته مورخین که به احتمال زیاد مهاجرین آریایی نیز از همین محور و مسیر به شمال غربی ایران آمده‌اند، نباید پر بیراه باشد. زیرا گذرگاه جلفا تنها محور ارتباطی بوده که مهاجران می‌توانستند به آسانی از شکاف موجود در آن عبور کرده و از قفقاز جنوبی به ایران برسند. به عبارت دیگر شکل‌گیری ناهمواری در این ناحیه از کشور موجب پدید آمدن گذرگاهی شده است که به ناگزیر مسیر ارتباطی منحصربه‌فردی در این بخش از کشور رقم زده است؛ و این البته مزیت بزرگی از نقطه نظر توپوگرافی برای توسعه اقتصادی و صنعت گردشگری برای منطقه جلفا تلقی می‌شود. روستای کردشت در دامنه‌های شمال ارتفاعات صخره‌ای سواحل جنوبی رودخانه ارس واقع شده است و ارتفاع آن از سطح دریا ۵۵۰ متر است. قسمت‌های جنوبی روستا در ارتفاعات کوهپایه‌ای قرار گرفته است و بخش‌های شمالی آن در جلگه‌ای هموار قرار گرفته است.

این شهرستان در فاصله ۱۵۰ کیلومتری تبریز واقع است. و یکی از بازارهای آزاد ایران به شمار می‌رود و به دلیل قرارگیری در مسیر ترانزیتی اروپا و هم مسیر راه‌آهن ایران به اوکراین مانند جزیره کیش از اهمیت زیادی برخوردار است وجود رودخانه بسیار پر آب ارس و کلیسای قدیمی سنت استپانوس باعث معروفیت زیاد این شهرستان گردیده به‌طوری‌که همه‌ساله افراد زیادی برای بازدید به این منطقه سفر می‌کنند.

بر اساس استعلام انجام‌شده از اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری استان، حمام کردشت در تاریخ ۱۳۶۲/۸/۲۲ به شماره ۱۶۵۵ در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است. بنای حمام مربوط به دوران فتح‌الشاه می‌باشد. این حمام یکی از زیباترین حمام‌های آذربایجان است که با معماری اصیل سنتی در روستای کردشت از توابع جلفا و در کنار رود ارس قرار دارد. مجموعه حمام کردشت شامل هشت بنای تاریخی است که عبارت‌اند از:

- ۱- حمام بزرگ
- ۲- عمارت
- ۳- حمام کوچک
- ۴- قلعه کردشت
- ۵- مسجد غریب
- ۶- دیوان‌خانه
- ۷- یخچال

ساخلو(قلعه نظامی)

قدیمی‌ترین این ابنیه مسجد غریب است که قدمت آن به دوران زندیه می‌رسد. (www.toptourism.ir/categor) و

(www.farsnews.com/news)

یافته‌ها

روستای کردشت دارای ۴۳۰ نفر جمعیت می‌باشد. که از سال ۱۳۸۵ با جمعیت ۴۲۰ نفری دارای افزایشی معادل ۱۰ نفر می‌باشد. جمعیت روستا کردشت در سال‌های ۱۳۷۵، ۱۳۶۵ و ۱۳۵۵، به ترتیب برابر با ۴۰۱، ۳۴۷ و ۳۶۸ نفر بوده است، از جمعیت ۴۳۰ نفری روستا، تعداد مردان و زنان روستا به ترتیب ۲۱۵ و ۲۱۵ نفر بوده است. بر این اساس ۵۰ درصد از ساکنین مرد و ۵۰ درصد نیز زن می‌باشد. نسبت جنسی روستا برابر با ۱۰۰ است. به عبارتی در برابر هر ۱۰۰ نفر مرد ۱۰۰ نفر زن در روستا ساکن است،

بیش از ۳۷/۶۷ درصد از جمعیت روستا در گروه‌های سنی ۱۵-۳۵ سال قرار دارند. بنابراین ملاحظه می‌شود که روستای کردشت از ترکیب جمعیتی بسیار جوانی برخوردار است. پس از گروه‌های سنی جوانان، کودکان با ۲۸/۳۷، میان‌سالان با ۲۵/۵۸ و کهن‌سالان با ۸/۳۷ درصد از جمعیت گروه‌های سنی مختلف را در روستا تشکیل می‌دهند، حدود ۸۲/۷۰ درصد از مردان بالای شش سال روستا دارای سواد و ۱۷/۲۹ درصد از آنان در جامعه بی‌سواد روستا قابل طبقه‌بندی هستند. این مقایسه در بین زنان روستا ۶۶/۳۲ درصد باسواد و ۳۳/۶۷ درصد از زنان بالای شش سال روستا بی‌سواد هستند،

نرخ اشتغال در روستای کردشت برابر با ۴۱/۶۴ درصد می‌باشد. این رابطه در بین مردان و زنان روستا به ترتیب برابر با ۶۸/۰۴ و ۱۵/۷ درصد می‌باشد. بار تکفل در روستا نیز با احتساب ۱۴۲ نفر شاغل در روستا و جمعیت ۴۲۰ نفری آن برابر با ۲/۹۵ نفر می‌باشد. الگوی معیشت غالب در روستای کردشت شیوه معیشت مبتنی بر کشاورزی و باغداری است و پس از کشاورزی دامپروری بیشترین شاغلین روستا را به خود اختصاص داده است. بخش‌های خدمات و صنعت نیز در بین شاغلین روستای کردشت سهم ناچیزی را به خود اختصاص داده‌اند.

در شکل‌گیری و علل پیدایش روستای کردشت می‌توان به زمین‌های زراعی و آب رودخانه ارس اشاره کرد که هسته اولیه تشکیل روستا رود ارس بوده است که نیاز روستائیان را برای استفاده از آن در کشت و زرع اطراف روستا را برطرف می‌کرده است. قلعه تاریخی و کوهستانی بودن منطقه نیز در شکل‌گیری روستای کردشت نیز تأثیر داشته است، مشخصات کلی کالبدی روستا کردشت ترکیبی از ساخت‌وسازهای گوناگون است که در طول تاریخ و گذر زمان تکوین یافته است. ابنیه موجود در روستای کردشت از نظر کیفیت عبارت‌اند از: ابنیه نوساز، قابل نگهداری و تخریبی می‌باشد. ابنیه نوساز حدود ۳۰ درصد از بناها را شامل می‌شود. ابنیه مرمتی (قابل نگهداری) شامل ساختمان‌های است که با تعمیر جزئی و کلی می‌توان آن‌ها را نگهداری و از آن استفاده کرد، این بناها حدود ۶۰ درصد از روستا را شامل می‌شود. بناهای تخریبی، به بناهای اطلاق می‌گردد که اکثراً خشت و چوب بوده در حال حاضر متروکه و بلااستفاده است این بناها در حدود ۱۰ درصد از بافت روستا را تشکیل می‌دهد.

نحوه رویکرد و چگونگی کاربری اراضی نه تنها نقش اساسی در کیفیت و کارایی برنامه‌ریزی راهبردی - ساختاری خواهد داشت، بلکه اساس نظام توزیع فعالیت‌ها، خدمات و سهم سرانه‌ها را تعیین می‌کند. بدیهی است موضوع اصلی برنامه‌ریزی کاربری اراضی، نحوه تخصیص زمین به کاربری‌های مختلف و هماهنگ کردن آن‌ها با یکدیگر است که به عنوان برآورد نیازهای فضایی تلقی می‌گردد. روستای کردشت دارای مساحتی معادل ۸۶۳۱۰ مترمربع است که شامل کاربری‌های مسکونی، مذهبی، آموزشی، تجاری و اراضی بایر و باغات می‌باشد.

چگونگی قرارگیری واحدهای مسکونی در جوار هم‌شکل‌گیری معابر روستا یا به صورت ارگانیکی خودرو بوده و به محض ایجاد فضای جدید سکونت، معابر نیز شکل یافته‌اند و یا ناشی از فکر و برنامه از پیش تعیین شده می‌باشد که در این خصوص شبکه معابر روستای کردشت در آغاز شکل‌گیری به صورت ارگانیکی بوده و با توجه به موقعیت استراتژیکی منطقه شبکه ارتباطی مذکور جوابگوی تردد وسایل نقلیه نمی‌باشد، از لحاظ کمی و کیفی با مشکل مواجه می‌باشد، که برای ساکنین روستا که تردد مردم و وسایل عمومی و دامی می‌باشد. همچنین تردد ماشین‌های ترانزیتی، لیکن در سال‌های اخیر اقدامات قابل توجهی در خصوص شکل‌دهی و بالا بردن کیفیت معابر روستای کردشت صورت نپذیرفته است.

خدمات رفاهی و زیربنایی در روستای کردشت شامل مدرسه ابتدائی، خانه بهداشت، پایگاه بسیج، پست‌بانک و مخابرات تأسیسات آب و برق، شرکت تعاونی، شعبه نفت و غیره می‌باشد، علاوه بر تأمین نیازها ساکنین، به روستاهای هم‌جوار نیز خدمات ارائه می‌دهند. معماری روستا در گذشته به تبعیت از معماری روستاهای قدیمی ایران دارای مصالح خشت و گل و چوب بوده است ولی امروزه به دلیل گسترش و نفوذ فرهنگ شهری و ساخت‌وسازهای امروزی، این بناها مورد بی‌توجهی واقع شده‌اند. و به جای آن‌ها مسکن جدید با مصالح آجر و آهن با معماری نوین بنا گردیده است.

ترکیب فضایی کالبدی روستا بدون برنامه‌ریزی و بر اساس اصول معماری مدون و صحیح نیست. به همین دلیل این نوع ترکیب فضایی باعث شکل‌گیری نامنظم شبکه معابر شده که بالطبع این بی‌نظمی نیز بر ترکیب فضایی و معماری روستا نیز تأثیر می‌گذارد.

البته بیشتر این واحدها (بافت قدیم) دارای عملکرد دوگانه انسانی و حیوانی است که طبقات اول آن محل نگهداری دام و در طبقات دوم آن محل سکونت افراد می‌باشد. به‌طور کلی سیما و منظر اصلی روستا کردشت عبارت است از رودخانه ارس، حمام کردشت، یخچال، قلعه و کوه‌های مجاور که به‌صورت طبیعی گسترده شده‌اند.

مدل SWOT به‌منظور شناسایی و بررسی عوامل مؤثر درونی (نقاط قوت و نقاط ضعف) و عوامل تأثیرگذار بیرونی ناحیه (فرصت‌ها و تهدیدات) بر گردشگری در ناحیه کردشت بکار برده می‌شود در حقیقت از این روش به‌عنوان ابزاری جهت شناسایی مسائل استراتژیک و ارائه راهبردها و استراتژی مناسب استفاده می‌گردد، در ابتدا با سنجش محیط داخلی و محیط خارجی ناحیه فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات مورد شناسایی قرار گرفته است، به‌منظور ارائه راهکارها و سیاست‌های توسعه منطقه کردشت از طریق گسترش تورسیم در این نواحی شناخت عوامل چهارگانه فوق در جهت رفع ضعف‌ها و تهدیدها و بهبود قوت‌ها و فرصت‌ها امری اجتناب‌ناپذیر تلقی می‌گردد. بر این مبنا راهکار توسعه این نواحی با فهرست نمودن مهم‌ترین نقاط قوت و فرصت‌ها به‌منظور طرح استراتژی‌های تهاجمی مبتنی بر بهره‌گیری از این برتری‌های رقابتی نواحی، تبیین مهم‌ترین فرصت‌های پیش رو به‌منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه‌ای، از طریق ارائه استراتژی‌های بازنگری به‌منظور تخصیص مجدد منابع، طرح مهم‌ترین قوت‌های درون ناحیه‌ای به‌منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه‌ای، با تأکید بر استراتژی‌های تنوع‌بخشی در جهت رفع آسیب‌پذیری نواحی به مرحله اجرا گذاشته می‌شود، که در این قسمت به ارائه این فهرست پرداخته می‌شود.

جدول شماره (۲): نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای روستای کردشت

کردشت	نقاط ضعف	نقاط قوت	تهدیدات	فرصت‌ها
اقتصادی و اجتماعی	- عدم وجود برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری‌های دولتی در روستای کردشت.	- مستعد بودن و آماده بودن منطقه جهت سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی گردشگری در جهت استفاده از منابع طبیعی و انسانی و معرفی آن به‌عنوان قطب مهم گردشگری در آذربایجان شرقی و کشور.	- افزایش قیمت زمین و بورس‌بازی زمین	- افزایش توجه دولت به برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستایی.
	- عدم توانایی مالی ساکنین کردشت جهت سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری اتکای آن به بخش دولتی یا سرمایه‌گذاران خارج از روستا.	- وجود محصولات کشاورزی و صنایع‌دستی برای فروش محصولات به گردشگران.	- تراکم بیش‌ازحد جمعیت و شلوغ بودن منطقه و ازدیاد تخلفات اجتماعی با ورود گردشگران.	- افزایش انگیزه بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری.
	- ضعف تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی.	- وجود وضعیت مطلوب حس همکاری و مشارکت در بین ساکنان کردشت.	- از بین رفتن فرهنگ سنتی و محلی (همانند: زبان، آداب‌ورسوم محلی و نوع پوشاک، معماری و مسکن) با افزایش گردشگران.	- افزایش انگیزه بیشتر برای مسافرت و تفریح در بین مردم شهر و حومه.
	- عدم وجود محلی مناسب جهت ارائه محصولات روستایی و صنایع‌دستی روستای کردشت.	- یکنواختی نسبی نرخ رشد جمعیت در طول دوره‌های موردبررسی	- از بین رفتن فرهنگ سنتی و محلی (همانند: زبان، آداب‌ورسوم محلی و نوع پوشاک، معماری و مسکن) با افزایش گردشگران.	- توجه به ساماندهی مراکز فرهنگی و تاریخی جهت افزایش بازدیدکنندگان.
		- نرخ اشتغال بالای روستا به‌ویژه زنان روستایی		- علاقه به اکوتورسیم در جامعه شهرنشین.
				- یک‌زبانی ساکنین روستا و همگونی فرهنگی در آن.
				- ۳۷/۶۷ درصد ساکنین روستا در گروه سنی جوان قرار دارند
				- ۸۲/۷ درصد اهالی لازم‌التعلیم روستای کردشت دارای سواد می‌باشند

کالبدی	اکولوژیکی	- به زیرساخت و ساز رفتن اراضی کشاورزی و باغات مجاور روستا. - نبود سیستم دفع فاضلاب و جمع‌آوری زباله در روستا. - محدودیت‌های توسعه ناشی از موقعیت توپوگرافی روستا در دامنه کوه، باغات مجاور و رودخانه ارس. - سیل‌خیزی روستا و مناطق مجاور به سبب وجود رودخانه باسابقه تخریب در سال‌های گذشته. - وجود لغزش و ریزش سنگ در برخی مناطق از روستا به‌ویژه راه‌های ارتباطی به روستا. - تعدد روزهای توأم با بارش در طول سال، ۱۰۲ روز در سال.	- وجود چشم‌اندازهای زیبا و منحصربه‌فرد در روستای کردشت مناطق اطراف آن. - داشتن محیط آرام و بدون سروصدا جهت استراحت، تمديد اعصاب و روان و تفریح. - وجود گونه‌های متنوع گیاهی و جانوری در روستا. - کم بودن تعداد روزهای همراه با گردوغبار. - توزیع بارندگی در تمام ماه‌های فصل‌های پائیز بهار و زمستان. - وجود خاک عمیق و نیمه عمیق، مستعد و حاصلخیز	- از بین رفتن درختان و پوشش گیاهی و آثار تخریبی آن همانند افزایش سیل و تخریب زمین‌های کشاورزی. - آلودگی رودخانه به سبب عدم رعایت مقررات در مورد حفاظت از منابع طبیعی. - عدم مسئولیت‌پذیری بازدیدکنندگان در حفاظت از محیط‌زیست. - استقرار در پهنه لرزه‌خیزی متوسط. - لغزش و ریزش در جاده ارتباطی منتهی به روستای کردشت - آلودگی آب‌های سطحی در روستا و هدایت فاضلاب خانگی به داخل آن‌ها - حساسیت و شکنندگی محیط‌زیست در مناطق حفاظت‌شده کیامکی و ارسباران	- خاک دشت‌های دامنه‌ای و حاصلخیز مستعد برای کاشت و ایجاد فضای سبز. - پوشش گیاهی متنوع مرتعی و جنگلی. - مجاورت با رودخانه مرزی ارس. - مجاورت با مناطق حفاظتی ارسباران و کیامکی - وجود زمینه‌های ورزش کوهنوردی و طبیعت‌گردی در مناطق مجاور روستا - معروفیت محصول انار روستا
کالبدی	اکولوژیکی	- نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی. - عدم ساماندهی جاذبه‌ها و امکانات گردشگری. - نبود خدمات حمل و نقل مناسب مانند پارکینگ و ناوگان حمل و نقل عمومی در روستای کردشت. - عدم وجود امکانات اقامتی و پذیرایی برای گردشگران در کردشت. - دسترسی نامناسب به ایستگاه راه آهن و فرودگاه	- وجود مجموعه حمام کردشت و سابقه تاریخی آن در دوران زندیه (مسجد) و قاجاریه - وجود تاسیسات زیربنایی در روستای کردشت از جمله آب، برق و ... - مجاورت با جاده مرزی که در طول مرز و رودخانه ارس سه استان مختلف را به هم مرتبط می‌سازد	- تغییر گسترده کاربری اراضی باغات و اراضی مزرعوی به کاربری مسکونی و یا خدماتی. - تخریب زیر ساختهای موجود روستا به سبب افزایش بهره برداری از آنها بدون توجه به ظرفیت و توان زیرساختهای موجود در روستا کردشت. - تخریب و تهدید مجموعه تاریخی روستا در صورت عدم توجه به مرمت و حفاظت از آنها	- قابلیت گسترش ورزشهای آبی قایقرانی در رودخانه ارس. - وجود کاربری های برخی خدماتی متعدد در روستا. - قرار گرفتن در موقعیت استراتژیک و مجاورت با مرزهای بین المللی. - قابلیت برگزاری اردوهای علمی و تفریحی در مناطق ارسباران و کیامکی - سابقه تاریخی روستای کردشت و شهرستان جلفا در تولید و پرورش کرم ابریشم.

۵۴	- ضعف در معرفی جاذبه های گردشگری روستا در مقیاس منطقه ای و ملی. - نبود مدیریت خدمات گردشگری روستای گردش. - عدم تمرکز و نبود مدیریت واحد در بخش گردشگری بویژه در بخش گردشگری روستایی.	- اعتقاد مسئولین به اشتغال زایی بوسیله گسترش گردشگری بعنوان یکی از مهمترین ساز و کارهای مناسب در جهت توسعه این منطقه و روستای گردش. - مسئولین محلی از جمله شورای روستا و دهیاری مشارکت موثری برای توسعه گردشگری در روستا دارند.	- عدم ارائه مجوز و تسهیلات از سوی دولت جهت گسترش و توسعه خدمات تجهیزات و تأسیسات گردشگری. - فقدان طرح و برنامه لازم جهت گسترش گردشگری در روستای گردش.	- افزایش توجه و حمایت مسئولان کشور با رویکرد اشتغال زایی و کسب درآمد. - وجود نهادها و سازمانهای مختلف دولتی و غیر دولتی جهت حمایت و ارائه تسهیلات و خدمات. - تهیه و اجرای طرح جامع گردشگری منطقه آزاد ارس
-----------	---	---	---	--

با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهادهای زیر مطرح می شود:

- توسعه همکاری های بین المللی بین کشورهای همسایه در رابطه با توسعه گردشگری
- تعریف حریم های ساخت و ساز در کنار مناطق حساس اکوسیستم هایی مانند رود ارس
- توافق های اصولی بین سازمان میراث فرهنگی و سازمان محیط زیست در زمینه حفاظت از محیط زیست و رعایت استاندارد ها و فعالیت های تعیین شده
- تعیین مسیرهای رفت و آمد خاص برای گردشگران کوهستانی که از مناطق تاریخی دیدن می کنند
- لزوم توجه به هر نوع تخلف در به هم زدن تعادل اکوسیستم در مراحل عمرانی
- اطلاع رسانی به گردشگران در مورد حساسیت های ویژه منطقه
- ایجاد سیستم های بازرسی جدی در امر رعایت کلیه ملاحظات محیط زیستی
- برنامه ریزی اصولی گردشگری در این ناحیه به منظور پایداری سرزمین
- برپایی فستیوالهای موقت یا نمایشگاههای دائمی از شیوه معیشت روستائیان و جنبه های فرهنگی آنان
- افزایش مشارکت ساکنین در طرح و بهره مند سازی عادلانه آنان از عواید مثبت توسعه گردشگری در روستای خود.
- مطلع ساختن جامعه توریستها درباره جامعه محلی و درباره رسوم، رفتار قابل قبول و مسائل اجتماعی دیگر آن.
- آموزش کارکنان بومی برای اثربخشی در صنعت گردشگری از جمله آموزش زبان، علاوه بر تأمین خدمات بهتر، باعث رفع سوء تفاهم گردشگر و کارکنان می گردد.
- آموزش دادن به ساکنان در مورد توریسم، آموزش مفاهیم، مزایا و مشکلات آن.
- اعمال کنترل مستمر و موثر انتظامی و بر برخی رفتار های سوء گردشگران

مراجع

- استعلاجی، علیرضا (۱۳۹۰)، برنامه‌ریزی توسعه پایدار با تأکید بر گردشگری (مطالعه موردی: سرعین و روستاهای اطراف)، مجله جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران) دوره جدید، شماره ۳۰، صص ۱۴۴-۱۲۹
- حیدری چپانه، رحیم (۱۳۸۹)، مبانی برنامه‌ریزی صنعت گردشگری، انتشارات سمت، تهران
- زاهدی، شمس السادات (۱۳۸۵)، مبانی توریسم و اکو توریسم پایدار، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، تهران
- ضرابی، اصغر (۱۳۹۰)، سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان مشکین‌شهر)، مجله پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵، صص ۳۵-۵۲
- معصومی، مسعود (۱۳۸۵)، ماهیت گردشگری، انتشارات پیک کوثر، تهران
- Enabestani, Aliakbar and Vesal, zeynab, (2016): "Analysis of Factors Affecting Tourism Brand Creation in Rural Settlements", Journal of Tourism Planning and Development, No. 16, pp: 127- 148
- Lepp, A. (2007), Residents attitudes towards tourism in Bigodi village, Uganda, Tourism Managment 28, Pp 876-885.
- Teymori, Erag, Hakimi, Hadi, Koshesh Vatan, Mohamad Ali and Dolati, Fateme, (2019): "Analysis and Analysis of Factors Affecting Tourism in Tabriz from the Perspective of Domestic Tourists", Urban Tourism Quarterly, No. 6, pp: 33-43
- Oh, c, o, (2004), the contribution of fourism development economic growth in the Korean economy, tourism management, (26), pp.39-44
- www.unwto.org (2018). Retrieved from [http://www.hotelnewsresource.com/pdf8/ UNWTO 123008.pdf](http://www.hotelnewsresource.com/pdf8/UNWTO_123008.pdf)
- www.toptourism.ir/category (2019/08/06)
- www.farsnews.com/news (2019/08/06)